

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

“Düşünce Diplomasisi:
Yeni Dünya Yeni Ufuklar”

Islamic Republic of Iran
Ministry of Foreign Affairs

TASAM
TÜRKİYE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
tasam.org

TASAMWORLD
AKADEMİ VE İNOVASYON GRUBU
tasamworld.org

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

VİZYON BELGESİ (TASLAK)

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

“Düşünce Diplomasisi: Yeni Dünya Yeni Ufuklar”

(Türkiye - İran)

Dünyadaki temel trendlere bakıldığında “toprak ve makineyi” takiben “bilgi ve bilgiye dayalı ürünler” temelli yeni ekonomi çağında küresel rekabet “mikro-milliyetçilik”, “entegrasyon” ve “öngörülemezlik” üzerinden gelişmekte, hayatın ve devletin yeni doğasını belirleyen meydan okumaların; “kaynak ve paylaşım krizi”, “üretim-tüketim-büyüme” formülünün sürdürülemezliği, Çin kaldıracı ile “orta sınıfın tasfiyesi”, “enerji, su ve gıda güvensizliği”, hayatın her alanında “4. boyuta geçiş”, “işgücünde insan kaynağının tasfiyesi”, değişen devlet doğası ve beklenti yönetimi temelinde “sert güçten yumuşak ve akıllı güce geçiş” olduğu temel referanslar olarak şekillenmektedir.

Tüm bu temel parametreler içerisinde, teknolojideki dönüşümler; yapay zeka, sanal/artırılmış gerçeklik ve mobilite merkezli gelişerek tüm insan hayatını ve doğasını değiştirmeye adaydır. “Endüstri 4,0” ve “Toplum 5,0” kavramlarının dünyanın dönüşümünü endüstri ve toplum boyutları ile yönetmek açısından önemli başlıklar olduğu aşikârdır. Bir diğer etken de Çin’in dünya sahnesinde her geçen gün etkinleşmeye başlamasıyla oluşturduğu türbülanstır. Yeni İpek Yolu projesi “Kuşak ve Yol”; hem karadan hem denizden yüzden fazla ülkeyi ilgilendiren bir küresel entegrasyon projesi olarak şekillenmekte, iktisadi pastanın dağılımını kalıcı olarak değiştirmektedir. Orta sınıfı olmayan ülkelerde, otoriter rejimler ya da kaos, iki seçenek olarak önümüzde durmaktadır. Bölgesel ve küresel güvenlik anlamındaki iş bölümünün nasıl yapılacağı ve bedellerinin nasıl paylaşılacağı da önümüzdeki dönemin tartışma konuları olmaya adaydır.

Güvenlik üzerinden yeni ittifakların gelişmesi ise başat ülkelerin aldıkları risklerden ve inisiyatiflerden okunabilmektedir. Mülkiyet ve güç kavramlarının niteliği ile iş modeli tarihsel olarak değişmektedir. “Başarıda Başarısızlık” sendromu yaşayan AB’nin geleceğini; Brexit sonrası Batı’da yeniden canlanan kamplaşmanın sonuçları belirleyecektir. Tüm bu gelişmelerle birlikte, “Güvenliğin Ekosistemi”, hukukuyla birlikte değişmektedir. “Güvenlik - Demokrasi” ikilemini bundan sonra çok daha fazla yaşanacaktır. Çünkü orta sınıfı eriyen ve güvenlik eksenini sofistike bir zemine kayan ülkelerde demokrasinin yaşatılması zordur. “Güvenlik bize otoriter rejimler mi getirecek” sorusunun daha fazla tartışılması gerekmektedir.

Türkiye; 84 milyonluk nüfusu, gelişerek büyüyen ekonomisi ve Afro-Avrasya ana kıtası ortasındaki jeostratejik konumu ile öne çıkmaktadır. Avrupa, Karadeniz, Kafkaslar, Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkeleri ile arasındaki tarihî, siyasi ve kültürel bağları, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası alanda yükselen aktivitesi, NATO, AGIT ve CICA gibi örgütlerin önemli üyelerinden olması ve son dönemde geliştirdiği aktif dış politikası ile küresel platformda önemi gittikçe artan bir aktör hâline gelmiştir.

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

Dünyanın en köklü tarihî, entelektüel, kültürel birikimine ve devlet geleneğine sahip ülkelerinden olan İran ise; 82 milyonu aşan nüfusu, 452 milyar doları aşan GSMH'sı, 1.648.000 km2 yüzölçümü, başta petrol ve doğalgaz olmak üzere sahip olduğu doğal kaynakları; teknolojik alanda sağladığı ilerlemeler, Hint okyanusu, Güney Asya, Basra Körfezi, Orta Asya, Kafkasya ve Batı Asya'ya komşu stratejik konumu, BM, CICA, D-8, ECO başta olmak üzere birçok uluslararası kurum ve kuruluşu üye olması ile tüm dünyanın dikkatini üzerine çeken bir ülke konumundadır.

İran - Türkiye ilişkilerinin tarihi asırlara dayanır. 1835'te Esad Efendi'nin Fevkalade Büyükelçi olarak atanmasıyla modern diplomatik ilişkiler tesis edilmiştir. Hayli uzun ve sıkıntılı bir geçmişin getirdiği sorunlara rağmen, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Türkiye ile İran arasındaki ilişkilerde düzelmeye gözlenmiştir. Soğuk Savaş koşulları nedeniyle dalgalanma gösteren ikili ilişkiler, genel hatları itibarıyla olumlu bir seyir izlemiştir. CENTO ve RCD gibi bölgesel örgütlenmeler çerçevesinde güvenlik, siyaset, ticaret, ulaşım ve iletişim gibi alanlarda geliştirilmeye çalışılan iş birliği adımları iki ülkenin birbirine duyduğu ihtiyacın kaçınılmazlığını ortaya koymuştur. 1979'dan itibaren Türkiye - İran siyasi ilişkileri genel olarak istikrarlı bir yükseliş çizgisi izlemiştir. Bu hususta, iki ülkenin ortak tarihî ve kültürel paydaları kadar ortak çıkarları ve iyi komşuluk ilişkileri de rol oynamıştır.

Türkiye ile İran ikili ilişkilerinde, özellikle son yıllarda olumlu yönde gelişme kaydedildiği görülmektedir. İkili siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve uluslararası konular iki ülke ilişkilerinde sürekli gündemde olan ve ele alınan konulardır.

Türkiye - İran ikili ticaretinde, 2019 yılında ticaret hacmi 5,6 milyar dolar, ticaret açığı ise Türkiye aleyhine 0,98 milyar dolar olmuştur. Türkiye'nin İran'a ihraç ettiği başlıca ürünler; tütün, bebek bezleri ve hijyenik mallar, çinko cevherleri, binek otomobilleri, kara taşıtları için aksamlar, lif levha, kağıt, kartondur. İran'ın Türkiye'ye ihraç ettiği başlıca ürünler; Petrol ve petrol ürünleri (2019 Mayıs öncesi), doğalgaz, işlenmemiş çinko ve alüminyum, sentetik lif ipliğidir. 2019 yılında Türkiye'yi 2,1 milyon İranlı turist ziyaret etmiştir.

İki ülke arasındaki kültürel ilişkiler de hızla gelişmektedir. Bu çerçevede "Kültür Haftaları", "Film Haftaları" gibi karşılıklı olarak gerçekleştirilen faaliyetlerle iki ülke halkının yakınlaşmaları amaçlanmakta, üniversiteler, müzeler, kütüphaneler ve sivil toplum örgütleri arasında geliştirilen ilişkilerle de iki toplum arasında daha sağlam temeller oluşturulmaya çaba gösterilmektedir.

Küreselleşen dünyada bölgeselleşme faaliyetlerinin yoğunlaştığı günümüzde İran ve Türkiye kendi bölgelerinde birbirlerine daha muhtaç hale gelmiştir. Ne İran'ı dışlayan bir Türkiye'nin, ne de Türkiye'yi göz ardı eden bir İran'ın bölgesel ve küresel politikalarının başarıya ulaşma şansı vardır. Türkiye ve İran Orta Asya, Güney Asya, Orta Doğu, Kafkaslar gibi havzalarda ortak çıkarları bulunan, ortak tarihi ve değerleri paylaşan iki bölgesel güç adaydır. İki ülke ilişkileri stratejik ortaklık olarak tanımlanmaktadır. İki ülkenin bölgesel ve küresel meselelere çözüm bulunması hususunda işbirliği içinde çalışmalarına duyulan ihtiyaç derinden hissedilmektedir.

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ivme kazanan küreselleşme ve ardından çok boyutlulukla gelen temel eğilim, ülkelerin tek başlarına değil belirli bölgesel iş birlikleri ve bölge-ötesi ortaklıklar vasıtasıyla güçlenmesi yönündedir. Ülkeler artık ekonomik, siyasi, kültürel bakımdan diyalog ve iş birliğine dayalı açık bir yapıya doğru yönelmekte, uyum sağlayamayanlar ise ciddi istikrarsızlıklar yaşamaktadır.

Çok boyutlu şekillenen dünya güç sistemi içerisinde Türkiye - İran ilişkilerinin ideal bir noktaya taşınabilmesi için, yalnızca siyasi ve stratejik temelli değil, her parametrede karşılıklı derinlik oluşturacak bir yapıya doğru yönelmesi gerekir. Tarih; iki ülkeye karşılıklı bağımlılığı derinleştirecek stratejik fırsatlar sunmaktadır. Bu bağlamda sektör temsilcilerini stratejik boyutu da kapsayan bir yaklaşımla bir araya getirecek olan **Türkiye - İran Stratejik Diyalogu** önemli bir işlev görecektir.

Ana Tema

Düşünce Diplomasisi: Yeni Dünya Yeni Ufuklar

Alt Temalar

Yeni Dengeler Yeni Ekonomi

Ekonomik İlişkiler: Fırsatlar ve Güçlükler

Enerji Politikaları: Jeopolitik ve Güvenlik Sonuçları

P5+1 - İran Nükleer Anlaşması ve Çok Boyutlu Perspektifler

Teknoloji Paylaşımı, Akademik ve Kültürel İş Birliği

Sosyal, Ekonomik ve Politik Gelişmeler

Akdeniz, Ortadoğu (Suriye - Irak), Afrika, Orta Asya Ülkeleri ve Türkiye - İran

ŞİÖ, CICA, D8, AB ve Yeni Ortaklarla İlişkiler ile Bölgesel Stratejiler

Çok Kutuplu Dünyada Yükselen Güçler ve Küresel Yönetim Yapılarına Adaptasyon

Öncelikli Sektörler

Kamu Diplomasisi Eğitim ve Dil

Kültür ve Turizm

İnşaat, Müteahhitlik ve Altyapı

Sağlık ve Sağlık Turizmi

Enerji, Petrokimya ve Yatırımlar

TÜRKİYE - İRAN STRATEJİK DİYALOĞU

Lojistik, Ulaştırma ve Haberleşme

Bankacılık ve Finans (Stratejik Yatırım Fonu)

Ekonomi ve Ticaret

Medya ve İletişim

Bilim ve Teknoloji

Marka Şehirler ve Çevre

Savunma ve Uzay Sanayii

ÇALIŞMA VE ETKİNLİKLER (TASLAK)

Yöntem

Tümevarım, Katılımcılık ve Ekonomik Derinleşme

Türkiye - İran Akil Kişiler Kurulu Toplantıları/Çalışmaları

Kapasite ve Ekosistem Envanteri Oluşturulması

Araştırma Projeleri ve Raporlarının Hazırlanması

Pro-aktif Politika Önerileri Geliştirilmesi

Yuvarlak Masa Toplantıları/Çalıştayları

Çok Taraflı Çalıştaylar/Çalışmalar

Sektör Çalıştayları/Etkinlikleri

Uygulamalı İnteraktif Modellemeler

Stratejik Raporlar

Sektör çalışmalarının iki ülke karar alıcıları, özel sektörü, medyası ve kamuoyu için stratejik raporlar olarak yayımlanması. Literatür ve hafıza desteği sağlanması.

Medya Konferansları

Diğer Akademik Çalışmalar

Stratejik Rapor, Kitap, Makale, Tez vb. Akademik Çalışmalar